

**К. Дикамбаев атындагы Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер
министрлигинин Дипломатиялык академиясы
Б.Н.Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университети**

Диссертациялык кеңеш Д 07.22.659

Кол жазма катары
УДК 323.2:321(575.2)(043.3)

Букуева Айжан Озубековна

**Электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасын
өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты**

23.00.02 Саясий институттар, процесстер жана технологиялар

**Саясий илимдердин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн
автореферат**

Бишкек 2023

Диссертация Ж. Абдрахманов атындагы Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясында аткарылды

Илимий жетекчи: **Торогельдиева Бактыкан Макишевна**
саясий илимдердин доктору, Ж.Абдрахманов атындагы Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясынын "Мамлекеттик саясат жана башкаруу" кафедрасынын профессору, "илимий-изилдөө" кафедрасынын жетекчиси.

Расмий оппоненттер: **Жоробеков Жолборс Жоробекович**
саясий илимдердин доктору, профессор, Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын мамлекет жана укук институтунун мамлекеттик жана муниципалдык башкарууну изилдөө жана экспертизалар бөлүмүнүн башкы илимий кызматкери.

Казак кызы Нургул
саясий илимдердин кандидаты, доцент, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин эл аралык мамилелер жана чыгыш таануу факультетинин деканы.

Жетектөөчү уюм: К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин Саясий жана укуктук дисциплиналар кафедрасы.
Дареги: Ч.Айтматов проспекти, 27

Жактоо 2023-жылдын 13-октябрында Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин К.Дикамбаев атындагы Дипломатиялык академиясынын жана Б.Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин Д 07.22.659 диссертациялык кеңешинин отурумунда болот.

Диссертация менен Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин К.Дикамбаев атындагы Дипломатиялык академиясынын жана Б.Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин китепканаларынан жана <https://dipacademy.kg/> сайтынан таанышууга болот.

Дареги: Бишкек ш., Киев к., 44

Бишкек ш., Эркиндик бульвары, 36

Автореферат 2023-ж. 13-сентябрында жөнөтүлдү:

Диссертациялык кеңештин окумуштуу

Катчысы К. Дикамбаев атындагы

Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин

Дипломатиялык академиясынын эл аралык мамилелер жана

укуктук колдоо кафедрасынын

башчысы _____ Джоробекова А. Э.

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. маалыматтык-коммуникациялык технологияларды бийлик мамилелерине киргизүү электрондук өкмөттүн концепциясында чагылдырылат. Өз кезегинде электрондук өкмөт деп мамлекеттик бийлик органдарынын ишин санариптештирүү жана алардын маалыматтык-коммуникациялык технологиялар аркылуу коом менен өз ара аракеттенүүсү түшүнүлөт. Бийлик менен коомдун ортосундагы негизги өз ара мамилелер мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө келип чыккан мамилелер болуп саналат. Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн бийлик менен коомдун ортосундагы негизги мааниси болуп калк ар кандай кызмат көрсөтүүлөрдү алуу үчүн мамлекеттик бийлик органдарына кайрылгандыгы эсептелет. Кызмат көрсөтүү чөйрөсү бийлик менен коомдун ортосундагы мамиленин негизги индикаторлорунун бири болуп саналат жана мамлекеттин легитимдүүлүгү жана натыйжалуулугу тууралуу имиджин түзөт.

Маңызы боюнча электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасы калкты тейлөөнүн сапатын жакшыртуу жана жарандардын конституциялык укуктарын камсыз кылуу максатында маалыматтык-коммуникациялык технологияларды киргизүү жолу менен мамлекеттик башкаруу системасында ички жана тышкы өз ара аракеттенүүлөрдү трансформациялоо процессин камтыйт. Инфокоммуникациялар саясий күн тартибинин түзүлүшүнө, саясий чечимдердин альтернативдүү варианттарын талдоого жана калыптандырууга таасирин тийгизет, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруунун жүрүшүнө контролду жакшыртат, "кайтарым байланыштын", жарандардын саясий катышуусунун жана бийликтин ачыктыгын камсыз кылуунун экономикалык, ыңгайлуу механизмдерин түзөт. Ошентип, диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу Кыргызстанда электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүүнүн саясий бийликтин натыйжалуулугун жогорулатууга тийгизген таасирин илимий жактан концептуалдаштыруунун зарылдыгында турат. Бул суроолорго берилген жооптордон маалыматтык-коммуникациялык технологияларды бийлик мамилелерине киргизүүнүн формасы жана багыты, алардын саясий бийликтин ар кандай деңгээлдерине кирүү даражасы көз каранды болот, ал өз кезегинде саясий башкаруунун натыйжалуулугуна жана коомдун бакубаттуулугуна олуттуу таасирин тийгизет.

Диссертациянын темасынын билим берүү жана илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлүп жаткан артыкчылыктуу илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), негизги илимий-изилдөө иштери менен байланышы. Тема Ж.Абдрахманов атындагы Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясынын тематикалык изилдөө планына киргизилген.

Изилдөөнүн объектиси болуп мамлекеттик башкаруунун санариптик трансформациясынын шарттарында электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүү процесстери саналат.

Изилдөөнүн предмети мамлекеттик башкарууну санариптештирүү шартында саясий башкаруунун натыйжалуулугунун денгээли электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү ишке киргизүүдөн көз карандылыгы болуп саналат.

Изилдөөнүн максаты жана милдеттери: Изилдөөнүн максаты болуп электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасынын саясий бийликтин натыйжалуулугун денгээлине болгон таасирин талдоо болуп саналат.

Бул изилдөөнүн милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн маңызын жана ролун аныктоо;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн саясий башкаруунун натыйжалуулугуна тийгизген таасирин изилдөө;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясаттын эл аралык тажрыйбасын изилдөө;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү саясаттын ченемдик укуктук негиздерин изилдөө;
- Кыргыз Республикасында саясатты калыптандыруу процесстерине электрондук технологиялардын таасирин изилдөө;
- саясий катышуунун натыйжалуулугуна, "кайтарым байланышка" жана бийликтин ачыктыгына электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн таасирин изилдөө;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын натыйжаларын изилдөө;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын карама-каршылыктарын изилдөө;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты реформалоонун келечегин изилдөө.

Иштин илимий жаңылыгы. Бул диссертациялык изилдөөнүн илимий жаңылыгы төмөнкүчө.

- "электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр" түшүнүгүнүн аныктамалары системалаштырылган, үч аспект бөлүнгөн: технологиялык, социалдык, саясий;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн саясий башкаруунун натыйжалуулугуна таасир этүүчү факторлору аныкталды;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн техникалык жана адамга багытталган моделдери бөлүндү;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасынын калыптанышына өбөлгө түзгөн ченемдик укуктук актылар иликтенип жана системалаштырылган;

- Кыргыз Республикасында саясатты калыптандыруу процессине таасир этүүчү электрондук технологиялар аныкталды
- саясий катышуу, "кайтарым байланыш" жана бийликтин ачыктыгы менен электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн өз ара байланыштары аныкталды.
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын натыйжалары көрсөтүлдү.
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын анын өнүгүүсүнө тоскоол болгон карама-каршылыктары көрсөтүлдү.
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты реформалоонун келечеги көрсөтүлдү.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси. Изилдөөнүн алкагында изилденген суроолор мамлекеттик башкаруунун натыйжалуулугуна электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн таасирин баалоо жагынан саясий демилгелерди иштеп чыгууда, калыптандырууда жана жүзөгө ашырууда пайдалуу болушу мүмкүн. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү аныктоого сунушталган ыкма мамлекеттик бийлик органдары, ошондой эле жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө концептуалдык программалык же ченемдик укуктук документтерди иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн. Диссертациялык изилдөөнүн материалдары илимий-изилдөө иштеринде колдонулушу мүмкүн, ошондой эле "мамлекеттик жана муниципалдык башкаруу", "саясат таануу" сыяктуу багыттар боюнча лекциялык курстарды даярдоодо колдонулушу мүмкүн,

Алынган натыйжалардын экономикалык мааниси. Диссертант тарабынан иштелип чыккан тыянактар жана практикалык сунуштамалар ар кандай деңгээлдеги министрликтер жана ведомстволор тарабынан финансылык жана убакыттык чыгымдарды кыскартуу жолу менен коомдун бийликке болгон ишеним атмосферасын түзүү боюнча республиканын калкына электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө натыйжалуу чечимдерди кабыл алууда колдонулушу мүмкүн.

Диссертациянын коргоого коюлган негизги жоболору.

1. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр - бул мамлекеттик бийлик органдарынын жарандардын мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү, мамлекеттик маалыматтарды алуудагы керектөөлөрүн канааттандырууга, ошондой эле маалыматтык-коммуникациялык технологияларды пайдалануу менен бийликтин жана коомдун өз ара аракеттенүү механизмдерин жакшыртууга багытталган иши;

2. Мамлекеттик кызматтарды электрондук түрдө көрсөтүү каржылык жана убакытты кыскартуу жолу менен коомдун бийликке болгон ишеним атмосферасын түзүү аркылуу саясий башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөт;

3. Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүүгө гана багытталган мамлекеттик саясат электрондук өкмөттүн эскирген концепциясы болуп саналат жана саясий башкаруу системасында олуттуу өзгөрүүлөрдү алып келе албайт. Адамга багытталган санариптик мамлекеттик башкаруунун жаңы моделин киргизүү дүйнө жүзүндө практикаланууда;

4. Республикада ченемдик укуктук актылар мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүүнүн негиздерин түздү, бирок алар формалдуу жана декларативдүү мүнөзгө ээ, алар кыргыз коомунун реалдуулугу менен бекемделбеген (санариптештирүү жаатында саясатты иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн потенциалга ээ болгон адам капиталынын тартыштыгы, жарандардын санариптик компетенттүүлүгүнүн төмөндүгү, инфраструктуранын өнүкпөгөндүгү ж. б.);

5. Кыргыз Республикасындагы электрондук технологиялар башкаруунун аралаш модели боюнча мамлекеттик саясатты иштеп чыгууга жана ишке ашырууга таасирин тийгизет, мында чечимдер борбордук администрацияда жарандык сектордун катышуусу менен кабыл алынат;

6. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр натыйжалуу кайтарым байланышты түзүүдө, жарандардын саясий-административдик чечимдерди кабыл алуу жол-жоболоруна катышуусунда, ошондой эле ачык бийлик концепциясынын таасирдүү механизмдеринде негизги ролду ойнойт;

7. Кыргыз Республикасы мамлекеттик электрондук кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүүнүн баштапкы этабында, башкача айтканда мамлекет менен калктын ортосундагы эки тараптуу интерактивдүү өз ара аракеттенүү стадиясында турат, анда жарандарга айрым маалыматтарды сурап алууга, мамлекеттик органдардын кызматкерлерине электрондук почта боюнча кайрылууга, онлайн режиминдеги талкууларга катышууга, комментарий калтырууга мүмкүнчүлүк берилет;

8. Маалыматтык-коммуникациялык, институционалдык инфраструктуранын начардыгы, кадрдык саясаттын натыйжасыздыгы, мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү боюнча негизги мамлекеттик органдарда компетенттүү кесипкөй кадрлардын жоктугу, маалыматтын жоктугу, калктын санариптик сабаттуулугунун төмөндүгүнөн улам калктын электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануусуна стимулдун жоктугу Кыргызстандын электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясатында карама-каршылыктарды жана кыйынчылыктарды жаратууда;

9. Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук түргө которуу мамлекеттик кызмат көрсөтүүнүн жол-жоболорун автоматташтырууну гана эмес, аларды оптималдаштырууну, ашыкча маалыматтарды жана бири-бирин кайталаган процесстерди жокко чыгарууну, башкача айтканда электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү бийликти демократиялаштыруу контекстинде кароо зарыл болгон мамлекеттик башкарууну реформалоонун бирдиктүү процессинин бир бөлүгү болуп калууга тийиш.

Практикалык натыйжаларды апробациялоо. Изилдөөнүн жыйынтыктары Ж.Абдрахманов атындагы Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясынын "мамлекеттик жана муниципалдык башкаруу" кафедрасынын жыйынында талкууланды. Ошондой эле эл аралык жана республикалык илимий-практикалык конференцияларда жана семинарларда сунушталган жана талкууланган.

Диссертациянын жыйынтыктарын басылмаларда чагылдыруунун толуктугу. Диссертациянын негизги илимий жыйынтыктары "Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты" монографиясында жарыяланды, жана ошондой эле Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиянын рецензиялануучу илимий мезгилдүү басылмаларынын тизмесине кирген жана диссертациянын темасына так ылайык келген илимий басылмаларда 8 макала жарыяланган.

Диссертациянын структурасы жана көлөмү. Диссертациялык иштин структурасы изилдөөнүн максаттары менен аныкталат жана каралып жаткан предметтин ар кандай аспектилерин ырааттуу ачууга багытталган. Диссертация кириш сөздөн, үч бөлүмдөн, тогуз абзацтан, корутундудан, колдонулган булактардын библиографиялык тизмесинен жана адабияттан турат. Бардык диссертация 210 баракта баяндалган.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Кириш сөзүндө изилдөө темасынын актуалдуулугу, максаты, милдеттери, изилдөөнүн натыйжаларынын илимий жаңылыгы, практикалык жана экономикалык мааниси коргоого коюлган жоболор, изилдөөнүн натыйжаларын сыноо жана киргизүү жолдору негизделет.

Диссертациянын биринчи бөлүмү "электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты изилдөөнүн теориялык негиздери". Биринчи бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн маани-мазмуну жана ролу каралат. "Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр" түшүнүгүнүн аныктамалары системалаштырылган. "Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр" түшүнүгүнө үч аныктама бөлүнгөн. Биринчи топ бул терминди технологиялык жактан карап, аны бийлик органдары менен калктын ортосундагы өз ара аракеттенүүнү уюштуруу катары карайт, мында кызмат алуу үчүн арыз жана документтер интернет аркылуу электрондук түрдө берилет. Экинчи тарап электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн социалдык багытын көрсөтөт, алардын пикири боюнча, бул мыйзамдардын жана токтомдордун мазмунун чагылдырган электрондук документтерди же электрондук маалымдама маалыматтарды берүү жолу менен калктын кеңири катмарынын маалыматтык керектөөлөрүн канааттандыруу менен байланышкан

маалыматтык кызмат көрсөтүүлөрдүн өзгөчө түрү. Үчүнчү топ саясат таануу жагына көбүрөөк көңүл буруп, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү бийликтин, бизнестин жана коомдун өз ара аракеттенүү системасындагы аткаруучу механизм, заманбап жана натыйжалуу саясий башкаруунун атрибуту катары карайт, бул социумда мамлекеттик институттардын сапаты жөнүндө түшүнүктү калыптандырат жана бийликтин демократиялуулугунун образын түзөт. Биздин пикирибиз боюнча, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр – бул мамлекеттик бийлик органдарынын жарандардын мамлекеттик кызматтарды жана мамлекеттик маалыматтарды алуудагы керектөөлөрүн канааттандырууга, ошондой эле маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу аркылуу бийлик менен коомдун өз ара аракеттенүү механизмдерин жакшыртууга багытталган иши.

Постиндустриалдык, маалыматтык коом, электрондук өкмөт, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр жөнүндө илимий изилдөөлөрдүн негизин чет өлкөлүк авторлор А.Пенти, А. Курамасвами, Д. Белл, Х. Кан, В. Браун, Л. Мартелл, Ф. Махлуп, Т. Стоуньер, И. Масуда, В. Мартин, Г. Лоусон Р.Хикс, Н.Куртойс, Ж. Крабтри түзүшкөн. Россиялык окумуштуулар: А.Ракитов, И. Курносов, И. Мелюхин, Г. Черешкин, П. Чигасова, Д. Кононенко, С. Никифорова, А. Косоруков, Г. Бестолкова, А. Голубева, С. Вишнякова, М. Булатова, С. Габуев, Л. Сморгунова.

Кыргызстанда мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү изилдөө автордук жамаат тарабынан жасалган: К.Б. Шадыбеков, А. В. Третьяков, С. К. Мурзаев, А. А. Капарова, А.Н. Мадёев, А. А. Чекиров, Д. Т. Балтагулов.

Экинчи бөлүмчөдө саясий башкаруунун натыйжалуулугуна электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн таасиринин факторлору изилденген. Мамлекеттик кызматтарды электрондук түрдө көрсөтүү системасы коомдун бийликке болгон ишеним атмосферасын калыптандыруунун алкагында саясий башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөөрү аныкталды.

Биздин пикирибиз боюнча, электрондук өкмөттүн мазмунун аныктоодо электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөргө басым жасоонун себеби бийлик менен коомдун өз ара аракеттенүү системасындагы мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн негиз салуучу мааниси болуп саналат. Жарандар жана жеке уюмдар көбүнчө мамлекеттик органдарга ар кандай мамлекеттик кызматтарды алуу үчүн кайрылышат, калкка кызмат көрсөтүү чөйрөсү бийликтин коомго болгон мамилесинин негизги индикаторлорунун бири болуп саналат жана коомдо мамлекеттик бийликтин легитимдүүлүгү жана натыйжалуулугу жөнүндө түшүнүктү калыптандырат. Электрондук өкмөттү куруунун максаты, айрыкча анын калыптанышынын баштапкы этаптарында, жарандардын бюрократиялык бийлик менен өз ара аракеттенүүсүнүн чыгымдарын минималдаштыруу үчүн маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу болуп саналат. Көрсөтүлгөн өз ара аракеттенүү олуттуу деңгээлде мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө келип такалат.

Бийлик менен коомдун өз ара мамилелер системасында мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатынын маанилүүлүгү жөнүндө окумуштуулар "администрациялык-мамлекеттик башкаруунун натыйжалуулугунун" индикаторлорунун бири катары "жарандарды көрсөтүлгөн кызматтар менен канааттандыруу" деңгээлин эсептешет.

Ошентип, электрондук өкмөттүн механизмдери маалыматтык алмашуунун ылдамдыгын жогорулатуу жана маалыматты иштеп чыгуу процесстерин автоматташтыруу жолу менен мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасынын сапатын жогорулатууга мүмкүндүк берет, бул кызмат көрсөтүү мөөнөттөрүнүн кыскарышына, ашыкча административдик жол-жоболордун жоюлушуна, жарандардын жана мамлекеттик түзүмдөрдүн финансылык чыгымдарынын азайышына алып келет. Мамлекеттик кызматтарды электрондук түрдө көрсөтүү жарандардын бардык категориялары үчүн жеткиликтүү жана алардын муктаждыктарын канааттандырууга багытталган сапаттуу мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүгө жөндөмдүү, бийликке болгон ишенимдин атмосферасын түзүүнүн аркасында саясий башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөт. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр заманбап жана натыйжалуу мамлекеттин атрибуту болуп саналат, аларды көрсөтүүдө мамлекеттик кызматкерлердин коррупциялык аракеттеринин мүмкүнчүлүктөрү азаят, жарандарга бийлик органдарынын ишине баа берүү мүмкүнчүлүгү берилет, бул коомдо мамлекеттик институттардын сапаты жөнүндө түшүнүктү калыптандырат жана бийликтин демократиялуулугунун образын түзөт.

Үчүнчү бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө мамлекеттик саясаттын эл аралык тажрыйбасы изилденген. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн техникалык жана "кардарцентрдик" моделдери бөлүндү. Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүүгө гана багытталган мамлекеттик саясат электрондук өкмөттүн эскирген концепциясы болуп саналат жана саясий башкаруу системасында олуттуу өзгөрүүлөрдү алып келүүгө жөндөмсүз экендиги аныкталды. Адамга багытталган санариптик мамлекеттик башкаруунун жаңы моделин киргизүү практикаланууда. Мисалы, Сингапурда, АКШда, Улуу Британияда жарандардын муктаждыктарына көңүл бурулуп, электрондук мамлекеттик кызматтарды алуу үчүн терминалдарды орнотууну камтыйт, ошондой эле жарандар көп барган мекемелерде маалымдама. электрондук кызмат көрсөтүүлөрдү, ошондой эле мамлекеттик стандарттарды бардык үч багыт боюнча (бизнес, мамлекеттик кызматкерлер жана жарандар) камтыйт.

Экинчи бөлүмдө Кыргыз Республикасынын электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү саясаты бийлик аспектисинде каралды.

Биринчи бөлүмчөдө. электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү саясаттын ченемдик-укуктук негиздери изилденди. 2011-жылы мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын реформалоо боюнча реалдуу иштин башталышы болуп Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан "жеке жана юридикалык жактарга мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын

оптималдаштыруу боюнча чаралар жөнүндө" токтомдун кабыл алынышы болду. Аталган токтомдо биринчи жолу "мамлекеттик кызмат көрсөтүү" түшүнүгүнө жарандардын укуктарын ишке ашыруу, алардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын канааттандыруу же ченемдик укуктук актылар менен жүктөлгөн милдеттерди аткаруу боюнча суроо-талаптарын аткаруу боюнча мамлекеттик органдардын ишинин натыйжасы катары аныктама берилген. Колдонуудагы мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн бирдиктүү реестри түзүлүп, ал республикада мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын тартипке келтирүү боюнча кийинки ченемдик-укуктук кадам болуп калды. Колдонуучу үчүн кызмат алуунун бардык зарыл шарттарын белгилеген мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн стандарттары, мамлекеттик кызмат көрсөтүүнүн типтүү администрациялык регламенти бекитилди, ал ведомстволор аралык жана ички ведомстволук өз ара аракеттенүүнү жөнгө салууну камсыз кылды, мамлекеттик кызмат көрсөтүү процессинде чечимдерди кабыл алуу үчүн негиздерди конкреттештирди, чечимдерди кабыл алуунун жана ишке ашыруунун ачыктыгын жогорулатты. 2014-жылы КР Өкмөтүнүн 2014-2017-жылдарга карата аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарында жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында электрондук башкарууну киргизүү боюнча программасы кабыл алынган. 2017-жылы "электрондук башкаруу жөнүндө" мыйзам кабыл алынган, ага ылайык, электрондук башкаруу мамлекеттик органдардын, уюмдардын жана жарандардын электрондук түрдө юридикалык жактан маанилүү чечимдерди жана иш-аракеттерди кабыл алуу жана аткаруу ишин билдирет. 2017-жылы "электрондук кол тамга жөнүндө" КР Мыйзамы кабыл алынган, ал мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө, жарандык-укуктук бүтүмдөрдү жасоодо, мамлекеттик функцияларды аткарууда, юридикалык маанилүү аракеттерди жасоодо электрондук санариптик кол тамгаларды колдонуу боюнча мамилелерди жөнгө салууга тийиш болчу. 2019-жылы "санарип Кыргызстан 2019-2023" санариптик трансформациялоо концепциясы бекитилген. Аны ишке ашыруу максатында ар кандай мамлекеттик органдардын ортосунда бөлүштүрүлгөн 245 иш-чарадан турган Жол картасы бекитилген. Бул иш-чаралардын белгилүү бир бөлүгү-колдонуудагы ченемдик укуктук базага өзгөртүүлөрдү киргизүү жана жаңы ченемдик укуктук актыларды киргизүү. 2020-жылы КР Президентинин "мамлекеттик башкарууга санариптик технологияларды киргизүүнү активдештирүү боюнча кечиктирилгис чаралар жөнүндө" жарлыгына кол коюлган. Бул жарлыкта санариптик трансформацияны активдештирүү боюнча бир катар чаралар каралган, мисалы:

- санариптештирүү чөйрөсүндөгү ченемдик-укуктук актыларды жана дүйнөлүк мыкты тажрыйбаларды бириктире турган КР санариптик кодексинин долбоорун даярдоо;
- кызмат көрсөтүүлөрдүн стандарттарына, мамлекеттин административдик регламенттерине аларды электрондук форматка өткөрүүнү эске алуу менен толуктоолорду киргизүү;

- кызыкдар тараптардын ортосунда "Түндүк" системасы боюнча маалыматты, анын ичинде мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр жөнүндө маалыматты акысыз негизде берүүнү камсыз кылуу;
- жарандардан мамлекеттик органдардын карамагында турган, "Түндүк" ЭВӨС аркылуу алууга мүмкүн болгон ар кандай маалымкаттарды талап кылууну болтурбоо жана башкалар.

КР Президентинин "КР санариптик трансформациялоонун мындан аркы чаралары жөнүндө" жарлыгына ылайык 2021-жылы Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу санариптештирүү маселелери боюнча байкоочу кеңеш түзүлгөн, ал санариптештирүү боюнча улуттук программаларды ишке ашыруу боюнча сунуштарды жана сунуштамаларды иштеп чыгуу боюнча консультациялык-кеңеш берүүчү орган болуп саналат.

2021-жылы Кыргыз Республикасынын Президентинин "калкка мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарды көрсөтүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана сапатын жогорулатуу боюнча мындан аркы чаралар жөнүндө" жарлыгы басылып чыккан, бул жарлыкта жарандардын мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук форматта, анын ичинде мамлекеттик портал аркылуу көрсөтүлүүчү электрондук кызматтарды алуу механизмдерин түзүү сыяктуу санариптик трансформацияны активдештирүү боюнча чаралар каралган. Жана ошондой эле мамлекеттик органдар тарабынан калктан кагаз түрүндөгү маалымкаттарды, документтерди суроо жол-жоболорун жөнөкөйлөштүрүү жана башкалар каралган.

2022-жылы 2022-2023-жылдарга КР башкарууну санариптештирүү жана санариптик инфраструктураны өнүктүрүү боюнча иш-чаралар планы бекитилди. Жалпысынан планда санариптештирүүнүн ар кандай багыттары боюнча 94 иш-чара каралган.

Эгемендик жылдарында Кыргыз Республикасы электрондук өкмөттү түзүү багытында иштеди, кыргыз коомунун реалдуулугу менен бекемделбеген формалдуу мүнөздөгү бир катар мыйзамдар жана программалар кабыл алынды (санариптештирүү жаатында саясатты иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн потенциалга ээ болгон адам ресурстарынын тартыштыгы, жарандардын санариптик компетенттүүлүгүнүн төмөндүгү, инфраструктуранын өнүкпөгөндүгү ж.б.); мамлекеттик башкаруудагы уюштуруучулук өзгөрүүлөр жана материалдык - техникалык каражаттардын жетишсиздиги. Ушуга байланыштуу, электрондук кызмат көрсөтүү системасын реформалоо боюнча механизмдер карала турган конкреттүү жана таасирдүү документтерди кабыл алуу зарыл, мисалы, инновациялык маалыматтык коммуникациялык технолоиялар продуктуларын сатып алууда мамлекет тарабынан эрежелерди жеңилдетүү, инновациялар жана санариптештирүү тармагында квалификациялуу адистерди жалдоо процессин реформалоо, бизнес үчүн салыктарды төмөндөтүү, бул чөйрөдө илимди каржылоону реформалоо, билим берүү системасын өркүндөтүү, өлкөдө санариптик өнүгүүгө түрткү бере турган билим берүү программаларынын, методдорунун жана ыкмаларынын кеңири түрдүүлүгүнө жол берүү зарыл.

Экинчи бөлүмчөдө электрондук технологиялардын Кыргыз Республикасында саясатты калыптандыруу процесстерине тийгизген таасири изилденген. Бул бөлүмчөдө саясий чечимдерди кабыл алуу процессинин төмөнкү функционалдык стадияларына технологиялардын тийгизген таасирине талдоо жүргүзүлгөн:

- 1) артыкчылыктуу проблемаларды белгилөө жана саясий күн тартибин түзүү;
- 2) саясий чечимдин башка альтернативаларын иштеп чыгуу жана кароо;
- 3) чечимдерди тандоо, куруу жана мыйзамдаштыруу;
- 4) кабыл алынган башкаруу чечимин ишке ашыруу;
- 5) чечим кабыл алуунун жүрүшүн контролдоо жана "кайтарым байланыш".

Бул милдеттерди, артыкчылыктуу маселелерди белгилөө жана саясий күн тартибин түзүү стадиясында, ошондой эле саясий чечимдердин башка альтернативаларын иштеп чыгуу жана кароо стадиясында чечүү маалыматтык коммуникациянын ар кандай каражаттарын колдонууну талап кылат, атап айтканда:

- Кыргызстанда саясий каршылыктын талаасына айланган социалдык медиа (коомдук пикирге баа берүү). Эгерде мурда жаңы технологиялар саясатчыларды илгерилетүү, саясий идеяларды жайылтуу жана саясий атаандаштарды каралоо үчүн колдонулса, азыр алар коомдук пикирди, элдик массанын маанайын туура нукка бурууда курал болуп калды;

- интернет-каналдардын бийлик менен, интернет тармагындагы мамлекеттик органдардын расмий сайттарынын, электрондук кабыл алуучу ведомстволордун жана саясий ишмерлердин өз ара аракеттенүүсү (мамлекеттик бийлик органдары тарабынан коомдун кызыкчылыктарына тиешеси бар функцияларды ишке ашыруунун сапатына жана натыйжалуулугуна баа берүү);

- башкаруу ишиндеги маалыматтык тутумдарды камсыз кылуу (мамлекеттик маалыматтык системалардын жардамы менен маалыматты иштеп чыгуу). Бул элемент, мисалы, шайлоо жараянында, башкаруу чечимдерин кабыл алуу жараянынын бардык этаптарында колдонулат.

Биометрикалык маалыматтардын электрондук базасын түзүү, Кыргызстанда 2017-жылдын 1-майында башталган биометрикалык паспортторду (ID-карталарды) киргизүү кыска мөөнөттүн ичинде шайлоочулардын тизмесин түзүүгө мүмкүндүк берди жана шайлоолорду бурмалоо ыктымалдыгынын деңгээлин төмөндөтүп, кайталап шайлоону өткөрүүнү жана республиканын шайлоо системасынын башка терс элементтерин иш жүзүндө жокко чыгарды. Автоматтык эсептөөчү урналар (АЭУ), ошондой эле аларды "электрондук урналар" деп аташат, Кыргызстандын шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы тарабынан байланыштын корголгон каналдары боюнча добуш берүүнүн маалыматтарын алуу жана борбордук серверге берүү үчүн пайдаланылат. Кыргызстан биринчи жолу 2015-жылы Жогорку Кеңешке шайлоо учурунда шайлоочулардын добуштарын эсептөө үчүн АЭУну колдонгон. Андан кийин электрондук урналар бардык шайлоолордо жана

референдумдарда колдонулган. Бул шайлоолордо автоматташтырылган урналар жана калктын биометрикалык маалыматтары колдонулгандыгына байланыштуу добуш берүү мөөнөтү аяктагандан кийин бир сааттын ичинде жыйынтыктар жарыяланган.

Республиканын саясий процесстеринде электрондук технологиялардын маанилүү ролу белгиленди, анткени алар аралаш модель боюнча мамлекеттик саясатты иштеп чыгууга жана ишке ашырууга таасир этет, мында чечимдер борбордук администрацияда жарандык сектордун катышуусу менен кабыл алынат. Өз ишинде аталган катышуучулар калкты белгилүү бир маселелер менен тааныштыруу жана тийиштүү коомдук пикирди калыптандыруу үчүн электрондук технологияларды колдонушат, бул мамлекеттик бийликтин саясатына таасирин тийгизет; проблеманы чечүүнүн өзүнүн вариантын иштеп чыгуу жана сунуштоо үчүн маалымат чогултуу, шайлоодо саясий партияларды же айрым талапкерлерди колдоо. Мамлекеттик институттардын жарандык коом менен өнөктөштүгүнүн натыйжасында жаңы идеялар жана чечимдер сунушталып, мыйзам актылары иштелип чыгууда. Электрондук технологиялар мамлекеттин биринчи адамдарына таасир этип, алардын чечимин өзгөртүүгө мажбурлай турган күч болуп калды.

Үчүнчү бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн саясий катышуу, "кайтарым байланыш" жана ачык бийлик менен өз ара байланышы аныкталган. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр натыйжалуу кайтарым байланышты түзүүдө, жарандардын саясий-административдик чечимдерди кабыл алуу жол-жоболоруна катышуусун жана ачык бийликти камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Саясий катышуу, жарандардын бийлик менен "кайра байланышы", ачык бийлик мамлекеттик башкаруу системасынын негизги элементтери болуп саналат, саясий системанын белгиленген элементтерине маалыматтык-коммуникациялык технологияларды киргизүү саясий башкаруунун жаңы концептуалдык моделдеринде белгиленет, анын алкагында мамлекеттик аппарат жалпы платформа катары каралат, ал эми башкаруу чечимдерин иштеп чыгуу бийликтин жана жарандык коомдун өкүлдөрү тарабынан жамааттык негизде жүзөгө ашырылат. Кайтарым байланыш жана саясий катышуу механизмдеринде инфокоммуникацияны колдонуу ишенимдүүлүк, жеткиликтүүлүк, ыңгайлуулук, ыкчамдык, сыяктуу артыкчылыктарды камсыз кылат.

Электрондук механизмдерди колдонуу бийликти коом үчүн ачык жана жеткиликтүү кылууга жөндөмдүү, бийлик менен жарандардын ортосунда маалымат алмашуунун ыкчамдыгын жана ыңгайлуулугун камсыздай алат, коомдук контролдун таасирдүү механизмдерин калыптандырууга мүмкүндүк берет. Ошол эле учурда саясий башкаруунун натыйжалуулугуна карата ачык бийлик концепциясын ишке ашырууда маалыматтык-коммуникациялык технологияларды (мындан ары МКТ) колдонуу саясий башкаруунун максаттарына жана көрсөтүлгөн механизмдерди колдонуу мүнөзүнө жараша ар кандай натыйжаларга алып келиши мүмкүн.

Үчүнчү бөлүмдө Кыргыз Республикасынын саясий-административдик башкаруусундагы электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр каралды.

Биринчи бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын натыйжалары каралды. Кыргыз Республикасында мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын реформалоо 3 этапта өттү. Биринчи этапта 2011-2012-жылдары болгон тизмелердин негизинде министрликтердеги жана ведомстволордогу кызмат көрсөтүүлөрдү инвентаризациялоо жана сорттоо жүргүзүлгөн. Дал ушул этапта баштапкы ченемдик-укуктук база, мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн бирдиктүү реестри түзүлгөн, анда 20000 мамлекеттик кызмат көрсөтүүнүн ордуна 385 мамлекеттик кызмат көрсөтүү системалаштырылган. 2013-2015-жылдардагы экинчи этапта мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн стандарттары жана административдик регламенттери иштелип чыккан, алар мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөргө коюлган талаптардын тутумдаштырылган топтому болуп саналат. Ошондой эле мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн административдик регламенти бекитилип, КР Өкмөтүнө караштуу маалыматтык-коммуникациялык технологиялар боюнча кеңеш түзүлгөн, ал "Электрондук өкмөттү" ишке ашырууда мамлекеттик органдардын ишин координациялоону ишке ашырууга тийиш болчу. Мында Кеңештин жыйындарын даярдоону жана өткөрүүнү, Кеңештин ишинин учурдагы маселелерин чечүүнү КР Өкмөтүнүн Электрондук башкаруу борбору ишке ашырат. Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү реформалоонун ушул этабында мамлекеттик жана муниципалдык кызмат көрсөтүүлөрдү реформалоо боюнча ведомстволор аралык комиссияны Өкмөттүн деңгээлинде түзүү жолу менен өкмөттүк чечимдерди иштеп чыгуу жана даярдоо механизмин түзүү негизги мааниге ээ болду, ошол эле учурда КР Экономика министрлиги координациялоочу орган болуп кызмат кылды. Комиссиянын ишинин жыйынтыгы боюнча 386 мамлекеттик кызмат көрсөтүү мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн бирдиктүү реестрине киргизүү үчүн сунушталган. Ошондой эле мамлекеттик органдардын деңгээлинде ведомстволук жумушчу комиссиялар түзүлгөн. Комиссия белгилеген иштердин башкы багыты мамлекеттик жана муниципалдык кызмат көрсөтүү системасынын институттук-укуктук базасын түзүү болду.

2016 - жылдан тартып үчүнчү этап-бүгүнкү күнгө чейин бир катар мамлекеттик жана муниципалдык кызмат көрсөтүүлөрдү МКТ аркылуу санариптик форматка өткөрүүгө багытталган. Бул этапта мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү боюнча негизги программалык документтер жана ченемдик укуктук актылар кабыл алынды. Электрондук башкарууну мамлекеттик жөнгө салууну республиканын өкмөтү өзүнө алды, электрондук башкаруу жана МКТны өнүктүрүү боюнча кеңеш түзүлдү, мамлекеттик органдарда электрондук башкарууга өтүү боюнча долбоорлорду координациялоону камсыз кылуучу ведомстволор аралык комиссия түзүлдү. КР санариптик өнүктүрүү министрлиги түрүндө мамлекеттик кызматтарды

жана электрондук башкарууну санариптештирүү боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган түзүлгөн, ал республикада электрондук башкарууга өтүүнү уюштуруу - техникалык, маалыматтык-аналитикалык камсыздоону камсыз кылат.

2018-жылдан тартып республикада электрондук кызмат көрсөтүүлөрдүн мамлекеттик порталы иштеп жатат. 2018-жылдын сентябрынан тартып 2023-жылдын августуна чейинки мезгилде "Түндүк" системасында маалымат алмашуу 1,4 миллиарддан ашык транзакцияны түзгөн. 255,54 млн. сом жана 3,3 млн. саат үнөмдөлгөн. 2023жылдын 1-августуна карата абал боюнча "Түндүк" системасына 77 министрлик жана ведомство, 128 коммерциялык уюм кошулган, ошондой эле 315 маалыматтык система, 1 346 сервис, 212 катышуучу катталган. Негизинен сервистер маалыматтык мүнөзгө ээ, мисалы кайсы бир кызматтын аткарылышынын же аткарылбагандыгынын статусун кантип билсе болот, ал эми мамлекеттик кызматтар аз санда жана же суроо-талап берүү стадиясында көрсөтүлөт, же суроо-жооп форматында маалыматты түшүндүрүүгө байланыштуу.

Негизинен мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр электрондук түрдө арыздарды/суроо - талаптарды берүү стадиясында-90, андан кийин суроо – жооп форматында маалыматтарды түшүндүрүү менен байланышкан кызмат көрсөтүүлөр – 48, андан кийин мамлекеттик органдардын ар кандай ресурстарына жетүү менен байланышкан кызмат көрсөтүүлөр-33, ал эми толук көлөмдө көрсөтүлүүчү электрондук кызмат көрсөтүүлөр-20 жана негизинен маалыматтык мүнөзгө ээ. Жыйынтыктарды жөнөтүү стадиясында жана жыйынтыктардын даярдыгы жөнүндө маалымдоо 4 электрондук кызмат, ал эми онлайн мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү алуу болгону 2. Бардыгы болуп 201 мамлекеттик кызмат.

Кыргыз Республикасы мамлекеттик электрондук кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүүнүн баштапкы этабында, башкача айтканда мамлекет менен калктын ортосундагы эки тараптуу интерактивдүү өз ара аракеттенүү стадиясында турат, анда жарандарга айрым маалыматтарды суроого, мамлекеттик органдардын кызматкерлерине электрондук почта боюнча кайрылууга, онлайн режиминдеги талкууларга катышууга, комментарий калтырууга мүмкүнчүлүк берилет.

Иш жүзүндө, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын киргизүүдө жана өнүктүрүүдө бюрократиялык создуктурууларды жоюуга өбөлгө түзүлөт, коррупциялык тобокелдиктер азаят, убакыт жана финансылык чыгымдар азаят, мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү алуунун ыңгайлуулугу жана оперативдүүлүгү жогорулайт.

Экинчи бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү КР мамлекеттик саясатынын карама-каршылыктары каралды. Кыргызстанда электрондук кызмат көрсөтүү системасынын өнүгүшүнө бөгөт коюунун дагы бир себеби санариптик өнүктүрүү министрлигинин өзүндөгү кадр саясатынын натыйжасыздыгы болуп саналат. Мисалы, 2018-жылы дайындалган Д. Д. Догоев маалымат министрлигин 2019-жылдын майынан

2020-жылдын июнуна чейин жана 2021-жылдын 2021-майынан 2021-жылдын декабрына чейин бир жыл гана жетектеген. Д. Догоев кызматтан кеткенден кийин санариптик өнүктүрүү министрлигин Маалыматтык технологиялар тармагында тажрыйбасы жок Т.Иманов жетектеген. Бул дайындоо коомдо ар кандай пикирлерди жаратты. Тармактык мамлекеттик органдын жетекчилигинин тез-тез алмашуусу жана жалпысынан кадр саясаты республикада мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүүнү өнүктүрүү процессине терс таасирин тийгизүүдө. Республикадагы санариптештирүү чөйрөсүндөгү негизги жетекчилердин тез-тез алмашуусу Кыргызстандын милдеттенмелерин аткарбай калышына жана Digital CASA долбоору боюнча ишке ашыруу мөөнөтүн создуктурууга алып келди. Учурда бул долбоорду ишке ашыруу боюнча экинчи аракет жүрүп жатат. 2023-жылдын 31-мартында Digital CASA долбоорунун 1-компонентин ишке ашыруу процессинин алкагында була-оптикалык байланыш линиялардын (БОБЛ) курулушу ишке киргизилди. Азыркы учурда өлкө боюнча 380 км.ден ашык БОБЛ) салынган, алардын ичинен: Чүй облусу боюнча - 106 км, Ош облусу боюнча-147 км, Жалал-Абад облусу боюнча - 20 км, Нарын облусу боюнча-85 км, Баткен облусу боюнча-25 км. Республиканын калкын 60 пайызга Интернет менен камсыз кылуу үчүн жалпысынан өлкө боюнча 2500 кмден ашык була-оптикалык байланыш линиялары салынды.

Ошондой эле бул бөлүмдө 2022-жылы мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук форматка өткөрүү жана бийлик органдарына маалымат системаларын киргизүү менен байланышкан эксперттердин арасында жүргүзүлгөн сурамжылоонун жыйынтыктары көрсөтүлгөн. Эксперттик сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча республикада электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүүгө жолтоо болуп жаткан чечилбеген көйгөйлөр бөлүндү.

Таблица 1. Республикада электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүүгө жолтоо болуп жаткан чечилбеген көйгөйлөр

	Көйгөйлөр	
1	Калктын санариптик сабаттуулугунун төмөндүгү	72 %
2	Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук форматка которууда жарандардын пикири жана муктаждыктары эске алынбайт.	57 %
3	Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү боюнча технологияларды колдонуу үчүн зарыл болгон мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызматкерлеринин квалификациясынын жоктугу	47 %
4	Электрондук мамлекеттик кызматтарды өнүктүрүү үчүн начар институттук түзүмү	41%

5	Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу мүмкүнчүлүгү жөнүндө калктын маалымдуулугунун жоктугу	32%
---	---	-----

Сурамжылоонун жүрүшүндө эксперттер өз тажрыйбаларына таянып, электрондук кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүү көйгөйлөрүн чечүүнүн ар кандай варианттарын сунушташты.

Таблица 2: Электрондук кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүү көйгөйлөрүн чечүүнүн варианттары

	Варианттар	Показатели
1.	Мамлекеттик сектордо иштөөгө IT боюнча компетенттүү адистерди тартуу	55%
2.	Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр системасын өнүктүрүүнү камсыз кылуучу адекваттуу институционалдык түзүмдү түзүү	38 %
3.	Бирдиктүү, координацияланган мамлекеттик саясатты так, тигинен тигилген интеграцияланган аткарууну контролдоо системасы менен жүргүзүү	36%
4.	Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук форматта алууга калктын кызыгуусун жогорулатуу	35%

Ошентип, электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү электрондук өкмөттүн институционалдык түзүмдөрүн жана инфраструктурасын түзүү аркылуу белгилүү бир натыйжаларга ээ. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү жылыштар натыйжасыз кадр саясаты; мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү боюнча негизги мамлекеттик органдарда компетенттүү кесипкөй кадрлардын жоктугу, калктын электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануусуна маалымдуулуктун жана стимулдун жоктугу жана калктын санариптик сабаттуулугунун төмөндүгү сыяктуу карама-каршылыктар менен коштолууда.

Үчүнчү бөлүмчөдө электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты реформалоонун перспективалары көрсөтүлгөн. Мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө санариптик технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу үчүн Кыргызстандын оң келечеги бар, ал эми электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасынын өнүгүү тенденциясы мамлекеттик органдардын ишинин ички процесстерин автоматташтырууга, ошондой эле жарандардын муктаждыктарын жана керектөөлөрүн канааттандырууга багытталган. Жалпысынан мамлекеттик башкаруу катары, атап айтканда Кыргызстанда мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүүнүн негизги перспективалары 2022-2023-жылдарга КР башкарууну санариптештирүү жана санариптик инфраструктураны өнүктүрүү боюнча иш-чаралар планында каралган. Планда сот, бажы, аскердик, саламаттыкты сактоо, социалдык

коргоо, билим берүү, айыл чарба тутумдарына басым жасалган. План туруктуу МКТ инфраструктурасын этап-этабы менен түзүүнү карайт, 2023-жылдын 20-декабрына чейин Кыргыз Республикасынын бүткүл аймагында кең тилкелүү радиожеткиликтүүлүк тармагын куруу жана бардык социалдык объекттерди Интернет тармагына кошуу пландаштырылган.

Жалпысынан Кыргызстан азыркы учурда санариптик технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу үчүн чоң потенциалга ээ. Республиканын калкында 7 млн. адам болсо, пайдаланылуучу мобилдик түзүлүштөрдүн саны 9,4 млн. түзөт, 2,49 млн. адам интернетти колдонот, 1,9 млн. адам интернетти активдүү колдонуучулар. Интернет кызматын колдонгондордун саны жыл сайын болжол менен 18% га өзгөрүп турат, мобилдик байланышты пайдалануучулар 6% га, социалдык тармактарды активдүү пайдалануучулар 38% га, башкача айтканда 500 миң жаранга көбөйүүдө. Мындан тышкары, калктын 40% банктык эсеби бар, калктын 15% электрондук капчыктарды колдонушат жана калктын 5% онлайн сатып алууларды жасашат. Бул көрсөткүчтөр республиканын жарандары социалдык тармактарда, санариптик интернет чөйрөсүндө өздөрүн кыйла активдүү алып жүргөндүгүн тастыктайт.

Негизинен 2022-2023 - жылдарга КР башкарууну санариптештирүү жана санариптик инфраструктураны өнүктүрүү боюнча иш-чаралар планында өткөн жылдардагы ишке ашырылбаган иш-чаралар, бул товарларды электрондук декларациялоо, калкты тейлөө борборлорундагы мамлекеттик кызматтардын санын көбөйтүүгө көптөн берки аракет, "өкмөттүк булут" платформасын ишке киргизүү жана башкалар каралгандыгын белгилей кетүү зарыл. Мамлекеттик кызматтарды санариптештирүү боюнча мамлекеттин долбоорлору жай темп менен ишке ашырылууда. Мунун себеби, Д. Догоевдин пикири боюнча, өлкөдө бирдиктүү башкаруу механизми жок. Долбоорлоо институту жана трансформациялоо кеңсеси ар бир бизнеске, мамлекеттик органга маалымат жеткирет жана алардын ишин координациялайт. Бирок, бул процесстерди башкаруунун эффективдүү системасы жок. План кезектеги расмий документ болуп калбашы үчүн, бардык иш-чараларды белгиленген мөөнөттө ишке ашыруу үчүн бул иш-чаралардын бардык катышуучуларынын аракеттерин координациялоо, бардык долбоорлордун үстүнөн башкаруунун натыйжалуу системасын түзүү зарыл.

Электрондук кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүүнүн перспективаларын жана тенденцияларын карап чыгып, Кыргызстан азыркы учурда мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө санариптик технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу үчүн оң перспективаларга ээ. Ошону менен бирге, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүү үчүн зарыл болгон шарттарды төмөнкүлөр деп атоого болот. Биринчиден, мамлекеттик кызматтарды электрондук түрдө көрсөтүү маалыматтык-телекоммуникациялык инфраструктурасынын (мамлекет жана коом маалыматтык алмашуунун техникалык каражаттарына ээ болушу керек), ошондой эле интернет түйүнүнө ылдам жетүүнүн болушун болжолдойт.

Экинчиден, өлкөдө мамлекеттик кызматкерлердин да, калктын да санариптик сабаттуулугунун жетиштүү деңгээли зарыл. Үчүнчүдөн, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү маалымдоо жана жайылтуу бул чөйрөдөгү мамлекеттик саясаттын милдеттүү атрибуттары болууга тийиш. Төртүнчүдөн, адекваттуу институционалдык чөйрөнү, анын ичинде ченемдик базаны жана электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүн өнүктүрүүнү башкарууну камсыз кылуучу мамлекеттик ведомстволордун түзүмүн калыптандыруу зарыл. Бешинчиден, мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук түргө которуу мамлекеттик кызмат көрсөтүүнүн жол-жоболорун автоматташтырууну гана эмес, аларды оптималдаштырууну, ашыкча маалымкаттарды жана бири-бирин кайталаган процесстерди алып салууну, башкача айтканда, электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү бийликти демократиялаштыруу контекстинде кароо зарыл болгон мамлекеттик башкарууну реформалоонун бүтүндөй процессинин бир бөлүгү болуп калууга тийиш.

ТЫЯНАКТАР

Жарандарга кызмат көрсөтүү чөйрөсү бийликтин коомго болгон мамилесинин негизги индикаторлорунун бири болуп саналат жана социумда мамлекеттик бийликтин легитимдүүлүгү жана натыйжалуулугу жөнүндө түшүнүктү калыптандырат. Мамлекеттик кызматтарды электрондук түрдө көрсөтүү коомдун бийликке болгон ишеним атмосферасын түзүү аркылуу саясий башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөт. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү боюнча мамлекеттик саясатты изилдөө мамлекеттик кызматтарды санариптештирүүгө гана багытталган мамлекеттик саясат электрондук башкаруунун эскирген концепциясы экенин жана саясий башкаруу системасында олуттуу өзгөрүүлөрдү алып келе албастыгын көрсөттү. Алдыңкы өлкөлөр бийликти санариптештирүүнүн жаңы "санариптик өкмөт" моделине эбак эле өтүшкөн, ал технологияларды коомдук жыргалчылыкты калыптандыруу үчүн өркүндөтүлгөн стратегиянын ажырагыс бөлүгү катары колдонот.

Электрондук технологиялар республиканын саясий процесстеринде маанилүү ролду ойнойт, анткени алар жарандык сектордун катышуусу менен борбордук администрацияда чечим кабыл алынган аралаш модель боюнча мамлекеттик саясатты иштеп чыгууга жана ишке ашырууга таасир этет. Өз ишинде аталган катышуучулар калкты белгилүү бир маселелер менен тааныштыруу жана тийиштүү коомдук пикирди калыптандыруу үчүн электрондук технологияларды колдонушат, бул мамлекеттик бийликтин саясатына таасирин тийгизет; проблеманы чечүүнүн өзүнүн вариантын иштеп чыгуу жана сунуштоо үчүн маалымат чогултуу; шайлоодо саясий партияларды же айрым талапкерлерди колдоо. Мамлекеттик институттардын жарандык коом менен өнөктөштүгүнүн натыйжасында жаңы идеялар жана чечимдер сунушталып, мыйзам актылары иштелип чыгууда. Электрондук

технологиялар мамлекеттин биринчи адамдарына таасир этип, алардын чечимин өзгөртүүгө мажбурлай турган күч болуп калды.

Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр натыйжалуу кайтарым байланышты түзүүдө жана жарандардын саясий-административдик чечимдерди кабыл алуу жол-жоболоруна катышуусун камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө электрондук технологияларды колдонуу "кайтарым байланыштын" жана саясий катышуунун сапатын кыйла жогорулатууга, аларды жеткиликтүү, ыңгайлуу, оперативдүү, анык жана үнөмдүү кылууга, ошондой эле саясий башкаруунун натыйжалуулугун баалоонун жана контролдоону камсыз кылуунун сапатын жогорулатууга жөндөмдүү. Бийлик менен коомдун ортосундагы "кайтарым байланыш" механизмдерин жана саясий катышууну сактоо саясий тутумдун туруктуулугун жана саясий башкаруунун натыйжалуулугун жалпысынан кепилдей алат.

Бийликтин ачыктыгы концепциясын ишке ашырууга электрондук технологиялардын таасирин талдоону жыйынтыктоо, ошондой эле бул концепцияны саясий башкаруунун натыйжалуулугуна таасир этүү көз карашынан карап чыгуу менен төмөнкүлөр сунушталат. Электрондук механизмдерди колдонуу бийликти коом үчүн ачык жана жеткиликтүү кылууга жөндөмдүү, бийлик менен жарандардын ортосунда маалымат алмашуунун ыкчамдыгын жана ыңгайлуулугун камсыздай алат, коомдук контролдун таасирдүү механизмдерин калыптандырууга мүмкүндүк берет. Ошол эле учурда саясий башкаруунун натыйжалуулугуна карата ачык бийлик концепциясын ишке ашырууда маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу саясий башкаруунун максаттарына жана көрсөтүлгөн механизмдерди колдонуу мүнөзүнө жараша натыйжалуулуктун ар кандай натыйжаларына алып келиши мүмкүн.

Кыргызстандын электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаты КР санариптик өнүктүрүү министрлигин, "Түндүк" мамлекеттик мекемесин, ошондой эле "Түндүк" ведомстволор аралык электрондук өз ара аракеттенүү системасы, электрондук кызмат көрсөтүүлөрдүн мамлекеттик порталы сыяктуу электрондук өкмөттүн инфраструктурасын түзүү менен белгилүү бир натыйжалуулукка ээ. Эгемендик жылдарында КР электрондук өкмөт түзүү багытында бир катар мыйзамдар жана программалар кабыл алынган. Мамлекеттик башкарууну санариптештирүү боюнча ченемдик-укуктук актылар электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасынын калыптанышына өбөлгө түздү. Бирок республиканы санариптештирүү боюнча пландар жана программалар формалдуу мүнөздө болуп, Кыргызстан коомунун реалдуулуктары менен бекемделбеген (санариптештирүү жаатында саясатты иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн потенциалга ээ болгон адам ресурстарынын тартыштыгы, жарандардын санариптик компетенттүүлүгүнүн төмөндүгү, инфраструктуранын өнүкпөгөндүгү, санариптик тоскоолдуктар, өлкөдөгү саясий кризистерге жана материалдык - техникалык каражаттардын

жетишсиздигине алып келген мамлекеттик башкаруу системасындагы начар уюштуруучулук).

Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү электрондук форматка өткөрүү боюнча бийликтин бардык аракеттерине карабастан, азыркы учурда Кыргызстанда мамлекеттик кызмат көрсөтүүнүн бул системасы өзүнүн өнүгүшүнүн баштапкы баскычында, башкача айтканда, эки тараптуу интерактивдүү өз ара аракеттенүү стадиясында турат, анда жарандарга айрым маалыматтарды сурап алууга, мамлекеттик органдардын кызматкерлерине электрондук почта аркылуу кайрылууга, онлайн режиминдеги талкууларга катышууга жана комментарий калтырууга мүмкүнчүлүк берилет.

Мамлекеттик электрондук кызматтарды көрсөтүүнүн жеткилеңсиздигинин себеби болуп мамлекеттин ойлонулбаган жана системасыз саясаты, мыйзамдардын жана программалардын, б.а. мамлекеттик чечимдердин аткарылышына контролдун жоктугу, мамлекеттик органдардын координацияланбаган иши, чиновниктердин санариптик долбоорлорду ишке ашырууда компетентсиздиги саналат, бул санариптештирүүнүн негизги багыттарын токтотууга алып келет.

Электрондук кызматтарды көрсөтүү системасын өнүктүрүүнүн келечегин карап чыгып, мамлекеттик кызматтарды санариптештирүү боюнча иш-чаралардын бардык катышуучуларынын макулдашылган аракеттерин камсыз кылуу менен мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү боюнча натыйжалуу башкаруу системасын курууга болот деген тыянак чыгарууга болот. Кыргызстан мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүдө санариптик технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу, мамлекеттик органдардын ишинин ички процесстерин автоматташтыруу, жарандардын керектөөлөрүн жана талаптарын канааттандыруу үчүн оң перспективаларга ээ.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Саясий башкарууда заманбап маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу үчүн электрондук кызматтарды көрсөтүү системасын реформалоонун механизмдерин камсыз кылган конкреттүү жана натыйжалуу чараларды көрүү зарыл:

1. КР Министрлер Кабинетине:

- Санариптештирүү боюнча мыйзамдардын жана программалардын аткарылышын контролдоо системасын киргизүү.
- Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү чөйрөсүндө системалуу, ырааттуу кадр саясатын сактоо жана камсыздоо.

2. КР Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик кызмат иштери боюнча мамлекеттик агенттигине

- Сертификациялоо аркылуу санариптештирүү чөйрөсүндө квалификациялуу адистерди жалдоо процессин реформалоо.

3. КР Санариптик өнүктүрүү министрлигине:

- Республиканын бүткүл аймагында МКТ инфраструктурасын өнүктүрүү.

4. КР мамлекеттик жана муниципалдык органдарына:

- Жалпы маалыматтык каражаттар жана социалдык тармактар, жеңилдиктер жана сыйлоолор аркылуу калкка санариптик сабаттуулукту жогорулатууга жана электрондук кызмат алууга түрткү берүү.
- Социалдык тармактарды электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү үчүн пайдалануу.
- Кыргыз тилиндеги маалыматтык ресурстардын санын көбөйтүү.
- Мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн кардарга багытталгандыгын камсыз кылуу.

5. КР Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясына:

- Шайлоо процесстери, чечимдерди кабыл алуу, коомдук пикирди калыптандыруу, кайра байланышты камсыз кылуу, саясий катышуу жана бийликтин ачыктыгы сыяктуу саясий процесстерге электрондук технологияларды киргизүүнү күчөтүү.

ЖАРЫЯЛАНГАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ:

1. Букуева А.О. Мамлекеттик электрондук кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты/А.О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысы №25, 2018. -21-25 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=42320883>
2. Букуева А.О. Кыргыз Республикасынын электрондук өкмөтүнүн түзүлүшү/А. О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысы №26, 2019. – 33-37 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=42671567>
3. Букуева А.О. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн эл аралык тажрыйбасы/А. О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысы №27, 2020. - 110-117-б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=44191289>
4. Букуева А.О. Кыргызстандагы Киберкоопсуздук/А. О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысы 27, 2020. - 294-298 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=44191317>
5. Букуева А.О. Мамлекеттик электрондук кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты/А. О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысы №28, 2021. -24-30 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46955290>
6. Букуева А.О. электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү киргизүү контекстиндеги саясий башкаруу/А. О. Букуева – Б. КР Жогорку аттестациялык комиссиясынын "Кыргыз Республикасындагы илимий изилдөөлөр" илимий журналы 4, 2021, -.87-101 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <http://journal.vak.kg/god-2021/vypusk-n4-2021-god-chast-i/>
7. Букуева А. О. электрондук кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүү боюнча мамлекеттик саясаттын артыкчылыктуу багыттарынын бири катары мейкиндик маалыматтарынын инфраструктурасын түзүү/А.О. Букуева – Б. Ала-Тоо эл аралык университетинин Жарчысы, 3 - чыгарылыш, 2021, - 327-341 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46655919>
8. Букуева А.О. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүү боюнча мамлекеттик саясаттын дүйнөлүк тенденциялары/А. О. Букуева – Б. Ала-Тоо эл аралык университетинин Жарчысы, 1-чыгарылыш, 2022. - 330-345 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <https://aas.alatoo.edu.kg/>
9. Торогелдиева Б.М., Букуева А. О. The impact of electronic government services on policy-making processes in the Kyrgyz Republic/Б.М.Торогелдиева, А.О. Букуева – Б. КРПАМБА Жарчысынын юбилейлик чыгарылышы №30, 2022. -77-83 б. [Электрондук ресурс] - Кирүү режими: <http://www.apap.kg/ru/Viestnik-aghupkr/>

10. Букуева А.О. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү системасын өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты/А. О. Букуева-Б. Монография "Мега формат". 2022.

РЕЗЮМЕ

**Букуева Айжан Озубековнанын “электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасын өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты” темасындагы диссертациясы.
23.00.02 – Саясий институттар, процесстер жана технологиялар адистиги**

Негизги сөздөр: Мамлекеттик саясат, мамлекеттик кызматтар, санариптештирүү, электрондук өкмөт, электрондук мамлекеттик кызматтар, электрондук кол коюу, саясий катышуу, пикир алмашуу, ачык маалыматтар, санариптик сабаттуулук, маалыматтык-коммуникациялык технологиялар.

Изилдөөнүн объектиси - электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасын өнүктүрүү.

Изилдөөнүн предмети - саясий башкаруунун натыйжалуулугунун деңгээлинин электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү киргизүүдөн көз карандылыгы.

Изилдөөнүн максаты – электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү киргизүү менен саясий бийликтин натыйжалуулугунун деңгээлинин ортосундагы байланышты талдоо жана түшүндүрүү.

Диссертацияда жалпылоо жана классификация ыкмасы, индуктивдүү жана дедуктивдүү методдор, логика жана аргументация сыяктуу эмпирикалык-теориялык методдор колдонулат. Сандык жана сапаттык талдоо методдору да колдонулган. Тактап айтканда, төмөнкү социологиялык методдор колдонулган: документтик ыкма (мамлекеттик органдардын документтерин талдоо), эксперттик баа берүү ыкмасы (Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлигинин Жер ресурстары кызматынын алдындагы «Кадастр» мамлекеттик мекемесинин эксперт-адистери менен иштөө). Кыргыз Республикасы, андан кийин келип түшкөн пикирлерди иштеп чыгуу жана изилдөө жана аларды категорияларга бөлүү, сыпаттоо жана системалаштыруу.

Бул диссертациялык изилдөөнүн илимий жаңылыгы төмөндөгүдөй.

- «Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр» термининин аныктамалары системалаштырылган. Үч аспекти бөлүп көрсөтүүгө болот: технологиялык, социалдык, саясат таануу;
- саясий башкаруунун натыйжалуулугуна электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн таасиринин факторлору аныкталган;
- электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүүнүн техникалык жана адамдык-багытталган моделдери аныкталган;
- электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү системасын түзүүнүн башталышына өбөлгө түзгөн ченемдик укуктук актылар изилденген жана системалаштырылган;
- Кыргыз Республикасындагы саясатты иштеп чыгуу процесстерине таасир этүүчү электрондук технологиялар аныкталган;

- саясий катышуу, “кайтарым байланыш” жана бийликтин ачыктыгы менен электрондук мамлекеттик кызматтардын өз ара байланыштары көрсөтүлдү;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын натыйжалары көрсөтүлдү;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясатын өнүктүрүүгө тоскоол болгон карама-каршылыктары көрсөтүлдү;
- электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясатты реформалоонун келечеги көрсөтүлдү.

Изилдөөнүн алкагында изилденген маселелер саясий башкаруунун натыйжалуулугуна электрондук мамлекеттик кызматтардын таасирин баалоо жагынан саясий демилгелерди иштеп чыгууда, калыптандырууда жана ишке ашырууда пайдалуу болушу мүмкүн. Электрондук мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдү аныктоого сунушталган ыкма мамлекеттик бийлик органдары, ошондой эле жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан электрондук мамлекеттик кызматтарды көрсөтүү чөйрөсүндөгү концептуалдык программаны же ченемдик укуктук документтерди иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн. Диссертациялык изилдөөнүн материалдары «Саясат таануу», «Мамлекеттик жана муниципалдык башкаруу» сыяктуу багыттарда лекциялык курстарды даярдоодо колдонулушу мүмкүн.

РЕЗЮМЕ

Диссертация Букуевой Айжан Озубековны на тему: Государственная политика Кыргызской Республики по развитию системы оказания электронных государственных услуг по специальности 23.00.02 - Политические институты, процессы и технологии

Ключевые слова: Государственная политика, государственные услуги, цифровизация, электронное правительство, электронные государственные услуги, электронное управление, электронная подпись, политическое участие, обратная связь, открытые данные, цифровая грамотность, информационно-коммуникационные технологии.

Объектом исследования выступают процессы развития системы оказания электронных государственных услуг.

Предметом исследования является зависимость уровня эффективности политического управления от внедрения электронных государственных услуг.

Целью исследования является анализ и объяснение взаимосвязи внедрения электронных государственных услуг и уровня эффективности политической власти.

В диссертации использованы эмпирическо-теоретические методы, как метод обобщения и классификация, индуктивный и дедуктивный методы, логика и аргументация. Также использованы методы количественного и качественного анализа. Конкретно использованы следующие социологические методы: документальный метод (анализ документов государственных органов), метод экспертных оценок (работа со специалистами-экспертами Государственного учреждения “Кадастр” при Службе земельных ресурсов Министерства сельского хозяйства Кыргызской Республики с последующей обработкой и изучением полученных мнений и их категоризация, описание и систематизация.

Научная новизна данного диссертационного исследования заключается в следующем.

- систематизированы определения понятия “электронные государственные услуги”, выделены три аспекта: технологический, социальный, политологический;
- выявлены факторы воздействия электронных государственных услуг на эффективность политического управления;
- выделены техническая и человекоориентированная модели оказания электронных государственных услуг;
- изучены и систематизированы нормативные правовые акты, способствовавшие началу становления системы оказания электронных государственных услуг;
- выявлены электронные технологии, влияющие на процессы формирования политики в Кыргызской Республике

- выявлены взаимосвязи электронных государственных услуг с политическим участием, «обратной связью» и открытостью власти.
- показаны результаты государственной политики в сфере оказания электронных государственных услуг.
- показаны противоречия государственной политики в сфере оказания электронных государственных услуг, которые тормозят ее развитие.
- показаны перспективы реформирования государственной политики в сфере оказания электронных государственных услуг.

Изученные в рамках исследования вопросы могут быть полезны при разработке, формировании и осуществлении политических инициатив с точки зрения оценки влияния электронных государственных услуг на эффективность политического управления. Предложенный подход к определению электронных государственных услуг может быть применен при разработке концептуальных программных или нормативных правовых документов в сфере оказания электронных государственных услуг органами государственной власти, а также местного самоуправления. Материалы диссертационного исследования могут использоваться при подготовке лекционных курсов по таким направлениям как “Политология”, “Государственное и муниципальное управление”.

RESUME

Thesis of Aizhan Ozubekovna Bukueva on the topic: State policy of the Kyrgyz Republic on the development of the system of electronic public services in the specialty 23.00.02 - Political institutions, processes and technologies

Keywords: Public policy, public services, digitalization, electronic government, electronic public services, electronic governance, electronic signature, political participation, feedback, open data, digital literacy, information and communication technologies.

The object of the study is the processes of development of the system of providing electronic public services.

The subject of the study is the dependence of the level of effectiveness of political management on the introduction of electronic public services.

The purpose of the study is to analyze and explain the relationship between the introduction of electronic public services and the level of effectiveness of political power.

The dissertation uses empirical-theoretical methods, such as the method of generalization and classification, inductive and deductive methods, logic and argumentation. Methods of quantitative and qualitative analysis were also used. Specifically, the following sociological methods were used: the documentary method (analysis of documents of state bodies), the method of expert assessments (work with specialists-experts of the State Institution "Cadastre" under the Land Resources Service of the Ministry of Agriculture of the Kyrgyz Republic, followed by processing and studying the opinions received and their categorization, description and systematization.

The scientific novelty of this dissertation research is as follows.

- systematized definitions of the concept of "electronic public services". Three aspects are highlighted: technological, social, and political;
- the factors of the impact of electronic public services on the effectiveness of political governance have been identified;
- technical and human-oriented models of the provision of electronic public services are identified;
- the regulatory legal acts that contributed to the beginning of the formation of the system for the provision of electronic public services were studied and systematized;
- identified electronic technologies that affect the processes of policy making in the Kyrgyz Republic;
- interrelations of electronic state services with political participation, "feedback" and openness of power are revealed;
- shows the results of the state policy in the field of electronic public services;
- the contradictions of the state policy in the field of the provision of electronic public services are shown, which hinder its development;

- shows the prospects for reforming the state policy in the field of electronic public services.

The issues studied in the framework of the study can be useful in the development, formation and implementation of policy initiatives in terms of assessing the impact of electronic public services on the effectiveness of political governance. The proposed approach to the definition of electronic public services can be applied in the development of conceptual program or regulatory legal documents in the field of provision of electronic public services by public authorities, as well as local self-government. The materials of the dissertation research can be used in the preparation of lecture courses in such areas as "Political Science", "State and municipal Administration".